

מלפנינו), ושלושה מארבעת כתבי-היד של נוסח זה מוסיפים גם בקשה על הסרת דבר.¹¹ יכול להיות ש"דבר" הוא כינוי לכל מיני מחלות וצרות אך יכול גם להיות, כדעת קארל, "שנתחבר בשעה שהיה דבר בארץ".¹² חריגה ויוצאת דופן היא הבקשה להצלה מיצר הרע ב- K27. 18 (יב).

את המשך הפסוק – "כי תהלתנו אתה" – המצוי בכל הנוסחאות שבימינו,¹³ אין אנו מוצאים באף אחד מכתבי היד שלנו, אבל הוא מצוי בט"ש ס"ח 121.37, בט"ש ס"ח 150.17 וכן באדלר 1314. באחרון ישנן גם תוספות דומות למצוי בנוסח שלנו (נוסח ספרד); הנוסח שם: "והעלה ארוכה ומרפא לכל תחלואינו ולכל מכאובינו ולכל מכותינו, כי אל רופא רחמן ונאמן אתה".¹⁴

הקדמת רפואה ותעלה – שחרית ליו"כ, מחזור גולדשמידט, עמ' 102. וכן "ממחץ מכתם בתעלך", שם, שם, עמ' 197. ומצוי גם במדרשי אגדה כמו "אין לו תעלה", פסיקתא רבתי כ, צה ע"ב וגולדשמידט, מבוא, שם, עמ' כה, אבל בנוסחי התפילה לא מצאנו לשון זו). ואמנם באדלר 920 דף 12 יש רק "...ממכאוב לבנו יגון ואנחה ודבר העבר מנגדינו בא"י רופא חולי עמו ישראל", ואין הצלע השלישית.

11 נוסח דומה גם ב-GLASS 20.57 אך שם בלי "מכאוב לבנו".
12 קארל, מחקרים, עמ' 64. הרחבה מעניינת, ובה מעין שילוב של שתי הנוסחאות, אנחנו מוצאים בנוסח פרס: "רפאינו ה' אלוקינו מכל חולי ומכאוב ונרפא הושיענו ונושיעה והעלה רפואה שלימה תמימה לכל מכותינו לחיים ולשלום כי אל מלך רופא ורחמן אתה בא"י רופא חולי עמו ישראל" (עמ' 82–83). ראויה לציון העובדה שהמלים "אלוקינו מכל חולי ומכאוב" נכנסו בין "רפאנו ה'" ל"נרפא".
13 "שאין נכון להשמיטם... דמתקני התפילה לא החסירו מזה הפסוק ולא הוסיפו עליו שום מלה... והיא נוסחא אחידה בכל סידורי ספרד ואשכנז ושאר קהילות ישראל" (הרב י' צוברי, סידור כנסת הגדולה, ת"א תשל"ו).

14 נוסחאות רבות ומגוונות מצויות בפי המתפללים כיום. בנוסח אשכנז: "והעלה רפואה שלמה לכל מכותינו..."; "והספרדים יש להם נוסחה מורחבת בלשונה" (בער, עמ' 92), אבל לא רק מורחבת, אלא נוסחאות רבות וכנראה גם עירוב נוסחאות. באוצר התפילות (נוסח ספרד): "והעלה (ארוכה ומרפא לכל תחלואינו ולכל מכאובינו ולכל מכותינו) רפואה שלמה לכל מכותינו כי...". נוסח זה מצוי בהרכב סידורים נוסח ספרד ובחלקם אף בלי הסוגריים (והוא ודאי עירוב נוסחאות). נוסח דומה ללא המוסגר גם אצל לוי (הערה 9 לעיל): "והעלה רפואה למכותינו". גולדשמידט, בסידור תפילת ישראל, הוצאת מסדה ר"ג, מביא כ"נוסח עתיק" את מה שבסוגריים וכוונתו "ק"ק וחב"ד" את מה שמחוצה להם, אבל מוסיף ש"חסידי חב"ד מוסיפים ארוכה ו". את נוסח חב"ד זה מקבל ש' טל בסידור רינת ישראל נוסח ספרד. כל הסידורים המביאים את מנהג הספרדים ובני עדות המזרח מביאים את "הנוסח העתיק" (ראה: סדר תפילות, אמסטרדם תקכ"ט; תפילות כל פה, אמסטרדם תרס"ט; וכל הסידורים נוסח ספרד שמודפסים בימינו). נוסח שונה מכל הנ"ל מצוי בתכלאלים התימניים: "והעלה רפואה שלמה לכל תחלואינו כי אל רופא רחמן אתה". וראה גינצבורג, פו"ח, א, עמ' 323, ושם הוא מוסיף: "ומהירושלמי כאן מוכח שעיקר הנוסח הוא חליינו וחותם הברכה רופא חולי וכו' עולה יותר יפה לנוסח זה". הרב צוברי בסידור כנסת הגדולה מביא נוסחאות ברכה שונות כמו "מכותינו ותחלואינו או תחלואינו ומכאובינו", ומביא פסוקים המאוששים גירסאות אלו. אבל הוא מסיק שהגירסה הנרחבת הכוללת מכות, תחלואים, מכאובים היא הנכונה, ונותן גם פירוש מעניין מדוע להעדיף